

ЄВРЕЙСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА ПОДІЛЛІ В ПЕРІОД ДИРЕКТОРІЇ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПИСІВ УНР)

Ключові слова: Міністерство єврейських справ, сіонізм, єврейська національно-персональна автономія, єврейські громадські ради, соціалістичні партії, Поалей Ціон, Бунд, Їдише Фолкспартей.

У період Директорії УНР (грудень 1918 р. – листопад 1919 р.) на Поділлі діяли різні єврейські політичні партії: Бунд, Поалей Ціон, Цеїрей Ціон, об'єднані єврейські соціалісти та інші. Цей період характеризувався гострою міжпартійною боротьбою в межах єврейської спільноти, партійними розколами, складними відносинами з державними інституціями УНР. У своїй роботі автор ставить за мету проаналізувати ставлення різних єврейських партій до діяльності Директорії УНР та українських урядів, висвітлити ті суперечності та конфлікти, які були в середовищі єврейства Подільської губернії. Нами використовувалися передовсім тогочасні періодичні видання Української Народної Республіки: “Вісник УНР”, “Трудова громада” та інші, які широко висвітлювали цю тематику. До того ж треба мати на увазі, що українські періодичні видання публікували насамперед інформацію про діяльність тих єврейських партій та організацій, які підтримували Директорію, діяльність Міністерства єврейських справ (далі – МЄС) УНР на чолі з лідером партії Їдише Фолкспартей Пінхасом Красним. І водночас майже не друкували декларацій, рішень, відозв правих сіоністських політичних сил, які були в опозиції до МЄС.

Для розуміння ставлення влади УНР до єврейських політичних партій у 1919 р. використаємо програмний допис С. Золотаренка, що був надрукований в урядовому “Віснику УНР” [Вісник УНР 1919, 20 липня]. У ньому автор стверджував, що в політичному житті єврейства є три соціалістичні партії (Бунд, об'єднані

єврейські соціалісти, Поалей Ціон) та дві народно-демократичні (Їдише Фолкспартей і Цеїрей Ціон). Далі він робить історичний екскурс і стверджує, що єврейські соціалістичні партії підтримували діяльність Української Центральної Ради, негативно ставилися до Гетьманату П. Скоропадського і взяли участь у його поваленні. Проте неспроможність керівництва УНР у період “отаманщини” попередити та запобігти єврейським погромам призвела до того, що значна частина членів цих партій, зокрема ліве крило Бунду, приєдналися до більшовиків. На думку С. Золотаренка, улітку 1919 р. єврейські соціалістичні партії підтримували реформи УНР, які проводив уряд Бориса Мартоса [Вісник УНР 1919, 20 липня]. Загалом, цей допис є доволі характерним для тогочасної преси УНР: у ньому було позитивне ставлення до тих партій, які підтримували Директорію, а діяльність інших єврейських партій замовчувалась або критикувалася.

Значно активізувалась на Поділлі діяльність єврейських політичних партій та організацій після того, як у червні 1919 р. Кам’янець-Подільський став тимчасовим державним центром УНР.

У місті відбулося двоє загальних єврейських зборів. Перші з них було організовано насамперед членами соціалістичних партій. На них виступив один із лідерів Поалей Ціон С. Гольдельман, який підтримав “трудоий принцип” в організації влади, протестував проти поширення юдофобських лозунгів серед селянства [Вісник УНР 1919, 22 червня]. Інші промовці виступили проти “форми будівництва держави, які нав’язують Україні чужі держави” та за подальший розвиток єврейської національно-персональної автономії, яка була відновлена в січні 1919 р., коли Директорія ще перебувала в Києві [Вісник УНР 1919, 22 червня].

Свою чергою праві сіоністи та члени Цеїрей Ціон на своїх зборах у Кам’янці-Подільському ухвалили свій меморандум, у якому вимагали від уряду УНР проведення загальнодемократичних реформ, зокрема свободи слова та друку [Вісник УНР 1919, 1 липня]. У меморандумі, на противагу соціалістичній політиці УНР, містилася вимога про проведення загальних Установчих зборів, щоб єврейська національно-персональна автономія базувалася суто на волі широких народних мас [Вісник УНР 1919, 1 липня]. Отже, якщо єврейські соціалістичні збори загалом

підтримали діяльність МЄС, то праві єврейські кола були до нього налаштовані опозиційно.

11 липня 1919 р. Директорія УНР затвердила закон про єврейські громадські ради, де чітко було визначено їхні функції та компетенцію. Планувалося до кінця року провести до них вибори.

У наступні місяці міжпартійні суперечності серед єврейства Поділля тривали. Це, зокрема, виявилось 9 серпня 1919 р. на загальних єврейських зборах у Кам'янці-Подільському, які організувало МЄС. Представники від Бунду, об'єднаних єврейських соціалістів, Поалей Ціон, Їдише Фолкспартей підтримали діяльність міністерства, закликали єврейські трудові маси всіляко надавати допомогу УНР [Трудова громада 1919, 14 серпня]. Було відхилено резолюцію, яку запропонував представник правих сіоністів.

Проте 23 серпня 1919 р. в місті відбулись альтернативні єврейські загальні збори, які мали антисоціалістичний характер. На них було ухвалено рішення просити уряд УНР не видавати щодо євреїв жодних наказів та законів до скликання демократичних Єврейських установчих зборів [Трудова громада 1919, 23 серпня]. Збори також висловилися проти підтримки керівника МЄС П. Красного, який представляв політичну партію, що була утворена лише в 1917 р. і не мала авторитету серед широких верств єврейства.

2 вересня 1919 р. в часописі УПСР “Трудова громада” було надруковано допис одного з лідерів місцевих сіоністів Беніна. Він наголосив на тому, що більшість статей стосовно українсько-єврейських відносин, опублікованих у часописах УНР, були односторонні і висловлювали думку меншості євреїв [Старе-нове питання 1919]. Бенін розкритикував соціалістичні експерименти Центральної Ради, її боротьбу проти гебраїзму, закон УНР про єврейську національно-персональну автономію, який після деяких змін, внесених МЄС, був позбавлений його справді національного характеру і був більше схожий на закон реакційного царського міністра. Сіоністи, за твердженням дописувача, не будуть підтримувати МЄС, оскільки “усі свої побажання ми повинні перевести в життя власними силами” [Старе-нове питання 1919]. Далі в тексті містилася чи не головна вимога правих сіоністів до українського уряду: “На чолі нашої автономії повинен бути статс-секретар, котрий би обирався лише органами єврейської автономії і

підпорядкований перед нею. Ми бажаємо того, що Центральна Рада вимагала у 1917 р. перед Тимчасовим урядом щодо Генерального секретаріату” [Старе-нове питання 1919].

У вересні 1919 р. Бунд та об’єднані єврейські соціалісти оголосили про злиття та створення Єврейської соціал-демократичної партії об’єданого Бунду [Трудова громада 1919, 10 вересня]. Новоутворена партія висловилася за підтримку МЄС і за те, щоб не йти на жодні поступки “буржуазним елементам”, під якими розумілися прихильники сіонізму, гебраїзму. В установчих зборах партії разом з П. Красним взяли участь члени уряду І. Мазепи, зокрема міністр праці Й. Безпалько, П. Феденко.

Загалом, підтримала уряд УНР і конференція партії Поалей Ціон, що відбулась у жовтні 1919 р., хоча вона проходила бурхливо. Частина партійців виступила проти підтримки діяльності МЄС, але після промови одного з лідерів партії С. Гольдельмана (давнього і вірного прихильника українсько-єврейської співпраці) збори все ж вирішили підтримати уряд УНР [Трудова громада 1919, 28 жовтня].

У листопаді 1919 р. почалися вибори до містечкових органів єврейського самоврядування. Вони засвідчили перемогу правих сіоністів, членів Цейрей Ціон та релігійного блоку “Ахдус”. Отже, соціалістичним урядам І. Мартоса, І. Мазепи так і не вдалося заручитись підтримкою переважної більшості подільських євреїв.

У листопаді 1919 р. більша частина Поділля була зайнята денікінцями, а до Кам’янця-Подільського вступили польські війська. Єврейська національна персональна автономія фактично була скасована. Значно зменшилась активність єврейських політичних партій.

Література:

Вісник УНР, 1919, 20 липня.

Вісник УНР, 1919, 22 червня.

Вісник УНР, 1919, 1 липня.

Трудова громада, 1919, 14 серпня.

Трудова громада, 1919, 23 серпня.

Старе-нове питання, 1919. Трудова громада, 2 вересня.

Трудова громада, 1919, 10 вересня.

Трудова громада, 1919, 28 жовтня.